

Σουηδίας Κλεόπας: 80 χρόνια μετά, γιατί μιλάμε ακόμη για Άουσβιτς;

[Οικουμενικό Πατριαρχείο](#) / [Μητροπόλεις Οικουμενικού Θρόνου](#)

• Του Σεβ. Μητροπολίτου Σουηδίας κ. Κλεόπα

Την Δευτέρα, 27 Ιανουαρίου 2025, η Α. Θ. Παναγιότης, ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος ανέθεσε στον Θεοφιλέστατο Επίσκοπο Χριστουπόλεως κ. Εμμανουήλ, στον Ελλογιμώτατο κ. Γεώργιο Πηλιχό, συγγραφέα της μελέτης «Άουσβιτς: Έλληνες - Αριθμός Μελλοθανάτου», και στην ελαχιστότητά μου, να εκπροσωπήσουμε το Οικουμενικό Πατριαρχείο στις εκδηλώσεις τιμής για την 80η επέτειο από την απελευθέρωση του στρατοπέδου του Άουσβιτς - Μπίρκεναου από τα Σοβιετικά στρατεύματα, στις 27 Ιανουαρίου 1945.

Στην 80η επέτειο, 50 επιζήσαντες του Ολοκαυτώματος, καθώς και ο Πολωνός Πρόεδρος Αντρέι Ντούντα, κατέθεσαν στεφάνια στο «Τείχος του Θανάτου», στο

πρώτο στρατόπεδο του Άουσβιτς, όπου πυροβολήθηκαν χιλιάδες Πολωνοί αιχμάλωτοι, Εβραίοι και Σοβιετικοί αιχμάλωτοι πολέμου, για τους άνω του ενός εκατομμυρίου ανθρώπους, που βρήκαν μαρτυρικό θάνατο στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς - Μπίρκεναου, στην Πολωνία, από το 1940 ως το 1945, με περισσότερους από 66.000 Έλληνες ανάμεσα στα θύματα, τιμώντας παράλληλα την μνήμη των συνολικά έξι εκατομμυρίων Εβραίων θυμάτων του Ολοκαυτώματος.

Οι επιζώντες του Ολοκαυτώματος ομιλητές και ο Piotr Cywinski, Διευθυντής του Μουσείου του Άουσβιτς, εξέφρασαν την ανησυχία τους για την αναζωπύρωση ακραίων ιδεολογιών. «Το Ολοκαύτωμα δεν ξεκίνησε με το Άουσβιτς, ξεκίνησε πρώτα με λόγια, και τράφηκε από την σιωπή και την αδιαφορία της κοινωνίας», τόνισε στην ομιλία της η επιζήσασα Εύα Ζεπέσι, στέλνοντας ένα ηχηρό μήνυμα στις νεώτερες γενιές, να μην αφήσουν την ιστορία να επαναληφθεί και προειδοποίησαν για τους κινδύνους του αυξανόμενου αντισημιτισμού.

Η τελετή άρχισε στις 4 μ.μ. (τοπική ώρα), και διήρκεσε περισσότερο από 2 ώρες, με την συμμετοχή 54 διεθνών αντιπροσωπειών. Μεταξύ των 2,700 περίπου προσώπων που απότισαν φόρο τιμής στα θύματα της ναζιστικής θηριωδίας, μέσα σε μια τεράστια θερμαινόμενη σκηνή, που είχε στηθεί πάνω από την «Πύλη του Θανάτου», την ιστορική πύλη εισόδου του Μπιρκενάου, ήταν βασιλείς, αρχηγοί κρατών και θρησκευτικοί ηγέτες, μεταξύ των οποίων ο Βασιλεύς Κάρολος Γ' της

Αγγλίας, η Πριγκίπισσα της Σουηδίας Βικτωρία, ο Γάλλος Πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν, ο Καγκελάριος της Γερμανίας Όλαφ Σολτς, ο Πρωθυπουργός της Σουηδίας Ούλφ Κρίστερσον και ο Υφυπουργός Εξωτερικών της Ελλάδος Αναστάσιος Χατζηβασιλείου.

Το στρατόπεδο δημιουργήθηκε το 1940 στους στρατώνες του Οσβιέτσιμ, στην κατεχόμενη νότια Πολωνία, και το όνομά του εκγερμανίσθηκε σε Άουσβιτς από τους Ναζί. Οι 728 πρώτοι Πολωνοί πολιτικοί κρατούμενοι έφθασαν εκεί στις 14 Ιουνίου του ιδίου έτους. Το Άουσβιτς ήταν το σύμπλεγμα 30 στρατοπέδων συγκέντρωσης και εξόντωσης του ναζιστικού καθεστώτος.

Στις 27 Ιανουαρίου 1945, ο Κόκκινος Στρατός των Σοβιετικών, προελαύνοντας προς την Γερμανία, κατέλαβε το στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς - Μπίρκεναου, αποκαλύπτοντας παράλληλα την τραγική αλήθεια για την «τελική λύση», δηλαδή τις προγραμματισμένες μαζικές μεθόδους εξόντωσης κρατουμένων, με την χρήση των θαλάμων αερίων και των κρεματορίων.

Τα στρατόπεδα συγκέντρωσης ανέπτυξαν ως κεντρική τους θεωρία την ύπαρξη κατώτερων και ανώτερων ανθρώπων, την απαλλαγή της κοινωνίας από την παρουσία υπανθρώπων, όπως χαρακτηρίζονταν τότε οι Εβραίοι, και αποτέλεσαν τον αντίποδα της χριστιανικής ηθικής και του ανθρωπισμού, περιφρονώντας παντελώς τις χριστιανικές αρχές της ισότητας και της αγάπης προς τον συνάνθρωπο, αυτόν τον περιφρονημένο και περιθωριοποιημένο αδελφό της Ευαγγελικής περικοπής της Κυριακής της Κρίσεως.

Στις 24 Ιανουαρίου 1945, οι στρατιώτες της 322ης Μεραρχίας Τυφεκιοφόρων της 60ης Στρατιάς του Κόκκινου Στρατού άνοιξαν την εξωτερική πύλη του στρατοπέδου του θανάτου, με το διαβόητο σύνθημα “ARBEIT MACHT FREI” (η εργασία απελευθερώνει) και αντίκρισαν συγκλονισμένοι 7.000 εναπομείναντες εξαθλιωμένους επιζήσαντες ομήρους του στρατοπέδου. Έμειναν άναυδοι μπροστά στο μέγεθος της φρίκης που ξετυλίχτηκε μπροστά τους.

Η αντίστροφη μέτρηση για την οριστική ήττα των Ναζί είχε ήδη ξεκινήσει. Στις 17 Ιανουαρίου 1945, μπροστά στην προέλαση των σοβιετικών στρατευμάτων, οι Ες-Ες ανάγκασαν 60.000 φυλακισμένους να κάνουν την «Πορεία του θανάτου» προς άλλα στρατόπεδα της Δύσης, υποχρεώνοντάς τους δηλαδή σε εξοντωτικές πορείες θανάτου. Όσοι από τους κρατούμενους, λόγω της εξαντλημένης κατάστασης της υγείας τους, δεν μπορούσαν να περπατήσουν, εγκαταλείφθηκαν στα στρατόπεδα εξόντωσης, να πεθάνουν από την ασιτία και το ψύχος.

Από τις 21 ως τις 26 Ιανουαρίου 1945, οι Γερμανοί ανατίναξαν τους θαλάμους αερίου και τους φούρνους αποτέφρωσης του Μπιρκενάου και αποχώρησαν.

Στο παρελθόν είχα ασχοληθεί με το θέμα του Ολοκαυτώματος, εξαιτίας της συμμετοχής μου, με ομιλίες σε 3 διεθνή συνέδρια: α) συνοδεύοντας τον Οικουμενικό Πατριάρχη στο Ισραήλ (Δεκέμβριος 2027), και β) εκπροσωπώντας την Α. Θ. Παναγιότητα στο συνέδριο των Αθηνών, μαζί με τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Γέροντα Χαλκηδόνο κ. Εμμανουήλ (Οκτώβριος 2015) και γ) στο συνέδριο της Ρώμης (Φεβρουάριος 2020), προβάλλοντας την θαρραλέα στάση της Ορθοδόξου Εκκλησίας, η οποία, μέσω των ηρωικών πνευματικών ταγών της και όλων ανεξαιρέτως των βαθμίδων κληρικών της, αντιστάθηκε δυναμικά στους εκτοπισμούς των Εβραίων, διέσωσε πολλούς και μοιράστηκε, σε αρκετές περιπτώσεις, την ίδια με αυτούς μοίρα, βασανιστήρια, εξορία και εκτελέσεις.

Κλασσική παραμένει η ακόλουθη φράση του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Δαμασκηνού Παπανδρέου: «Εγώ έκαμα τον σταυρό μου, μίλησα με τον Θεό και απεφάσισα να σώσω όσες ψυχές Εβραίων ημπορώ, έστω κι αν κινδυνεύω. ... Οι Ιεράρχες της Ελλάδος, στρατηγέ Στρόουπ, δεν τουφεκίζονται, απαγχονίζονται. Σας παρακαλώ να σεβασθήτε αυτήν την παράδοσιν.»

Δυστυχώς, δεν μου εδόθη στο παρελθόν η ευκαιρία να επισκεφθώ τον ιερό τόπο μαρτυρίου και τελευταίας χιλιάδων συνανθρώπων μας, Χριστιανών και Ιουδαίων, για να αποτίσω φόρο τιμής στα θύματα της ναζιστικής θηριωδίας, κάτι το οποίο τελικώς έπραξα την Δευτέρα, 27 Ιανουαρίου 2025.

Η ημέρα της απελευθέρωσης του στρατοπέδου κηρύχθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη «Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος». Η επέτειος αυτή αναδεικνύει την σπουδαιότητα της ιστορικής μνήμης και περισυλλογής, σε μια εποχή που ο ρατσισμός και ο φανατισμός αποτελούν επίκαιρα θέματα, μιας και η ανθρωπότητα προφανώς δεν μαθαίνει από τις δοκιμασίες του παρελθόντος και ξεχνά πολύ γρήγορα, κι όταν ξεχνάς, είσαι καταδικασμένος να ξαναβιώσεις και να ξαναπενθήσεις τις ίδιες φρικαλεότητες!

Ευκαιρίας δοθείσης, θα κάνω μια σύντομη αναφορά στο βιβλίο «Night» (Νύχτα) του βραβευμένου με Νόμπελ Elie Wiesel, που αποτελεί μια οδυνηρή αυτοβιογραφική αφήγηση της επιβίωσής του ως έφηβος στα ναζιστικά στρατόπεδα θανάτου, θέτοντας, επίσης, εύγλωττα φιλοσοφικά και προσωπικά ερωτήματα, σχετικά με το τί ήταν το Ολοκαύτωμα και ποια η κληρονομιά του.

Στην εν λόγω μελέτη του, ο Elie Wiesel αναφέρεται στον απαγχονισμό δύο ενηλίκων Εβραίων κι ενός αγοριού από τα Ες-Ες. Προς εκφοβισμό των κρατουμένων, τα Ες-Ες τους υποχρέωσαν να παρελάσουν μπροστά από τα τρία θύματα. Αν και οι δύο ενήλικες ήταν ήδη νεκροί, το αγόρι χαροπάλευε για αρκετή ώρα. Η οδυνηρή αυτή εικόνα ώθησε έναν από τους κρατουμένους να διερωτηθεί μεγαλόφωνα: «Για όνομα του Θεού, πού είναι ο Θεός;» Τότε άκουσε ενδόμυχα μια

φωνή να του λείει: «Εδώ ακριβώς είναι. Κρέμεται σ' αυτές τις αγχόνες.»

Εδώ τίθεται το πρόβλημα της θεοδικίας. Γιατί να δοκιμάζεται ο δίκαιος και να ευημερεί ο άδικος; Πώς συμβιβάζεται η ύπαρξη του κακού στον κόσμο με την δικαιοσύνη και την ευσπλαχνία του Θεού;

Το ερώτημα αυτό θέτει ο Προφήτης Ιερεμίας και ο Προφητάναξ Δαυίδ, απευθυνόμενοι προς τον Θεό, η δε περίπτωση του Δικαίου Ιώβ είναι η πλέον αντιπροσωπευτική της θεοδικίας. Δοκιμάζεται η πίστη του Ιώβ, κατά Θεία παραχώρηση, υπομένει με καρτερία τις δοκιμασίες και η προσευχή του είναι: «Εἴη τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον!», για να επαληθευθεί ο λόγος του Προφήτου Αββακούμ: «Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται».

Ο Απόστολος Παύλος αναφέρεται στην προσωπική του εμπειρία, όταν λέγει: «ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν» και «εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι».

Η κραυγή του Χριστού επί του σταυρού εκπληρώνεται ως προφητεία του 21ου Μεσσιανικού Ψαλμού. Αυτό το υψηλότερο σημείο της Θείας Κενώσεως, κατά τον Άγιο Κύριλλο Αλεξανδρείας, είναι η Σταυρική Θυσία, ονομάζεται δε και τελεία εγκατάλειψις και εκφράστηκε ως κραυγή επί του Σταυρού.

«Υπάρχει το Αουσβιτς, δεν μπορεί επομένως να υπάρχει Θεός», ανέφερε σε συνέντευξή του στον Ferdinando Camon ο Primo Levi, Ιταλοεβραίος χημικός, συγγραφέας και ποιητής (1919-1987), επιζήσας του Ολοκαυτώματος, (Ferdinando Camon, «Conversations with Primo Levi»).

«Η δοκιμασία της πίστης είναι επομένως τρομακτικά σκληρή: Αναζητούσα όλη μέρα μιαν απάντηση στην ψωριασμένη γη και στις στάχτες του ουρανού, αναζητούσα να βρω αυτό που ένωνε τους θαλάμους αερίων με τον Θεό. (Aaron Zeitlin (1898-1973), «Poems of the Holocaust and Poems of Faith»).

Το ερώτημα της υπάρξεως του Θεού θέτουν οι ανωτέρω λογοτέχνες και αν, σε περιπτώσεις όπως το Άουσβιτς, ο Θεός παραμένει αδιάφορος και απαθής, ή και μήπως έχει ήδη πεθάνει.

Ο Θεός όντως πέθανε, αλλά πώς; Η θανάτωση του Θεού βιώνεται στο παράδοξο

της Σταυρικής Του θυσίας, στην Άκρα Ταπείνωση, στο Θείον Πάθος, όπου ψάλλουμε: «Ὁ Σταυρός σου Κύριε, ζωὴ καὶ ἀνάστασις ὑπάρχει τῷ λαῷ σου, καὶ ἐπ’ αὐτῷ πεποιθότες, σὲ τὸν σταυρωθέντα, Θεὸν ἡμῶν, ὑμνοῦμεν· Ἐλέησον ἡμᾶς.»

Δια του Θείου Πάθους, ο Θεάνθρωπος Κύριος μετέχει στο πάθος και τις δοκιμασίες της ανθρωπότητας. Πάσχει με τους πάσχοντες και, Αναστημένος πλέον, συνοδοιπορεί με τον Λουκά και τον Κλεόπα στην πορεία προς Εμμαούς, βεβαιώνοντάς μας ότι «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος».

Ολοκληρώνω τις σκέψεις μου, παραθέτοντας τα ακόλουθα αποσπάσματα από την ομιλία της Α. Θ. Παναγιώτητος, του Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, στην Ολομέλεια της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, στις 27 Ιανουαρίου 2025: «Το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποτελεί ζωντανή απόδειξη ότι οι διαφορετικοί πολιτισμοί και οι διαφορετικές θρησκείες μπορούν να συνυπάρχουν με αλληλεγγύη και ειρήνη. Αυτό είναι το όραμα και το μήνυμά μας. ... Μπορούμε να δώσουμε ανανεωμένη ελπίδα αν όλοι μας -πολιτικοί και θρησκευτικοί ηγέτες- εργαστούμε από κοινού για έναν κοινό στόχο: δηλαδή να αφήσουμε πίσω μας έναν κόσμο καλύτερο για τα παιδιά μας από αυτόν που κληρονομήσαμε ή δημιουργήσαμε. Έναν κόσμο όπου οι συγκρούσεις και ο πόλεμος δεν θα είναι οι τρόποι επίλυσης των διαφορών και των διαιρέσεων, όπου όλες οι θρησκείες και όλες οι φυλές θα γίνονται ισότιμα και αδιακρίτως σεβαστές, όπου οι άνθρωποι θα έχουν αρκετή αγάπη ως μητρική γλώσσα όλης της ανθρωπότητας και όπου η ποικιλομορφία της φύσης θα προστατεύεται».

Στο ερώτημα, λοιπόν, 80 χρόνια μετά, γιατί μιλάμε ακόμη για Άουσβιτς, απαντούμε: Για να διατηρήσουμε σε εγρήγορση την συνείδησή μας και ζωντανή την ιστορική μνήμη, μεταμορφώνοντας την οδύνη σε αλληλεγγύη, απαλλαγμένοι από μίσος, ρατσισμό και μισαλλοδοξία, τηρώντας στάση ωριμότητας και υπευθυνότητας κι όχι στάση πνευματικά αναπήρων ανθρώπων, οι οποίοι έχουν διαγράψει την λέξη «μνημοσύνη» από το λεξιλόγιό τους, παραδομένοι στον λήθαργο της λησμονιάς, απαθείς παρατηρητές στο μαρτύριο και τις στάχτες συνανθρώπων μας.

Ας προσανατολισθούμε προς την θεόδοτη δωρεά του καθ’ ομοίωσιν!

